

Tanıtım

Nicat Abdulla 1995-ci ildə Bakı şəhərində anadan olub. Bakıdakı 234 nömrəli tam orta məktəbi bitirdikdən sonra 2012-ci ildə Milli Aviasiya Akademiyasının (MAA) “Hava nəqliyyatının uçuş-texniki istismarı” fakültəsinin “Kosmik texnika mühəndisliyi” ixtisasına qəbul olub. 2013-cü ildə Türkiyənin Orta Doğu Texniki Universitetinin (ODTU) “Aerokosmik mühəndislik” ixtisasında təhsilini davam etdirmək hüququ qazanıb. Kosmik elmə və mühəndisliyə ciddi marağı, təhsildəki yüksək müvəffəqiyyətləri və “Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması və inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın müvafiq müddəaları nəzərə alınmaqla “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində ODTU-da təhsilini davam etdirib. 2013-2018-ci illər ərzində ODTU-da aldığı təhsil müddətində ixtisası üzrə 3 dəfə qalib tələbə adına layiq görülüb, müvafiq tərifnamələrlə təltif edilib.

Cari ilin apreldə NASA və Amerika Aeronavtika və Astronavtika İnstitutu (AIAA) qurumlarının birgə keçirdiyi “Propulsion & Energy” forumunda bölmədaxili dünya üzrə seçilən 24 texniki məqalədən birinin müəllifidir. O, Forumun avqust ayına keçirilməsi nəzərdə tutulan tədbirinə dəvət alıb.

Oruc MUSTAFAYEV

Məlumdur ki, müasir dövrdə hər bir ölkənin gələcəyi elmi-texnoloji inkişafı ilə bağlıdır. Elmi-texniki tərəqqinin hərəkətverici qüvvəsi isə gənc istedadlar, yüksəkixtisaslı mütəxəssislərdir. Məhz buna görə də ölkəmizdə gənclərin keyfiyyətli ali təhsil almasına, rəqabətli mütəxəssis kimi yetişməsinə xüsusi diqqət var. Bu mənada son illərdə “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində dünyanın nüfuzlu universitetlərində təhsillərini başa vuraraq uğurlu peşəkar karyeralarına başlayan gənclərdən danışmaq qürurvericidir. Onlardan biri də apardığı elmi tədqiqatları ilə bu yaxınlarda Amerika Milli Kosmik Agentliyinin (NASA) diqqətini cəlb etmiş Nicat Abdulladır.

Milli Aviasiya Akademiyasından başlayan uğur yolu

Gənc istedad Türkiyənin Orta Doğu Texniki Universitetində (ODTU) oxuduğu illər ərzində istehsalat təcrübələrini keçmək üçün həmişə öz doğma Milli Aviasiya Akademiyasını seçərək burada yüksəkixtisaslı professor-müəllim heyətinin rəhbərliyi ilə müxtəlif mövzularda elmi-tədqiqat işləri aparıb. Aerokosmik sahəyə olan yüksək marağı nəticəsində MAA-da “Tərs mühəndisliyin köməyi ilə Boeing-787 təyyarəsinin modeləşdirilməsi”, “Raket texnikasının mühəndisliyi – trayektoriya məsələləri”, “Maye metan əsasında işləyən raket mühərrikinin termodinamik hesabının xüsusiyyətləri” kimi mütərəqqi mövzularda tədqiqat işlərini nəticələndirən Nicat Abdulla “Generalized Tensor Model for Numerical Investigation of Combustion and Flow Thermodynamics Considering Recombination and Dissociation Reactions in Liquid Rocket Engines” adlı məruzə bu sahədə aparılan mürəkkəb, nadir əsərlərdən sayılır və adətən müvafiq sahənin mütəxəssisləri tərəfindən böyük maraqla qarşılanır.

“Azərbaycan müəllimi” qəzetinə verdiyi müsahibəsində Nicat Abdulla apardığı tədqiqatların ölkəmiz üçün praktik əhəmiyyətindən danışdı.

– Siz dünya üzrə seçilən 24 texniki məqalədən birinin müəllifi oldunuz. Məqalənizdə hansı məsələlərdən bəhs olunur?

– Məlum olduğu kimi, uçuş aparatlarının mühərrikləri, o cümlədən raket mühərrikləri kifayət qədər mürəkkəb texniki sistemlərdir. Belə mühərriklərin əsas xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, onların yaratdığı dartı qüvvəsi bir neçə yüz ton kütləyə malik uçuş aparatını fəzada, yəni atmosferdə və kosmik fəzada daşıma

– Siz dünya üzrə seçilən 24 texniki məqalədən birinin müəllifi oldunuz. Məqalənizdə hansı məsələlərdən bəhs olunur?

– Məlum olduğu kimi, uçuş aparatlarının mühərrikləri, o cümlədən raket mühərrikləri kifayət qədər mürəkkəb texniki sistemlərdir. Belə mühərriklərin əsas xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, onların yaratdığı dartı qüvvəsi bir neçə yüz ton kütləyə malik uçuş aparatını fəzada, yəni atmosferdə və kosmik fəzada daşıma

– Siz dünya üzrə seçilən 24 texniki məqalədən birinin müəllifi oldunuz. Məqalənizdə hansı məsələlərdən bəhs olunur?

– Məlum olduğu kimi, uçuş aparatlarının mühərrikləri, o cümlədən raket mühərrikləri kifayət qədər mürəkkəb texniki sistemlərdir. Belə mühərriklərin əsas xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, onların yaratdığı dartı qüvvəsi bir neçə yüz ton kütləyə malik uçuş aparatını fəzada, yəni atmosferdə və kosmik fəzada daşıma

– Siz dünya üzrə seçilən 24 texniki məqalədən birinin müəllifi oldunuz. Məqalənizdə hansı məsələlərdən bəhs olunur?

– Məlum olduğu kimi, uçuş aparatlarının mühərrikləri, o cümlədən raket mühərrikləri kifayət qədər mürəkkəb texniki sistemlərdir. Belə mühərriklərin əsas xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, onların yaratdığı dartı qüvvəsi bir neçə yüz ton kütləyə malik uçuş aparatını fəzada, yəni atmosferdə və kosmik fəzada daşıma

Elmi uğuru NASA-nın marağına səbəb olub

Universitetin “Raket texnikasının konstruksiyası və layihələndirilməsi” kafedrasının böyük rəhbəri qazanmış N.Abdulla “Numerical Investigation of Combustion and Flow Thermodynamics Considering Recombination and Dissociation Reactions in Liquid Rocket Engines” mövzusunda yerinə yetirdiyi magistr dissertasiyasında raket mühərriklərinin kamerasında gedən yanma və axma proseslərinin universal riyazi modeləşdirilməsində elmi yeniliklər daxil edərək ciddi nəticələr əldə edib. Onun əldə etdiyi nəticələr Amerika Birləşmiş Ştatlarının (ABŞ) NASA və AIAA qurumları tərəfindən reaktiv mühərriklərin nəzəriyyəsi və mühəndisliyi sahəsində beynəlxalq səviyyədə keçirilən AIAA Propulsion and Energy Forumunun (24-26 Avqust 2020, New Orleans, New Orleans, Louisiana, USA) təşkilat komitəsi tərəfindən yüksək qiymətləndirilib və N.Abdulla təqdimat üçün foruma dəvət edilib.

Qeyd etmək lazımdır ki, “AIAA Propulsion

NASA-nın forumuna dəvət alan azərbaycanlı

Nicat Abdulla:

“Ümid edirəm ki, mötəbər forumda ölkəmizi layiqincə təmsil edəcəyəm”

and Energy-2020” Forumunun (24-26 Avqust 2020, New Orleans, LA, USA) işində “Generalized Tensor Model for Numerical Investigation of Combustion and Flow Thermodynamics Considering Recombination and Dissociation Reactions in Liquid Rocket Engines” adlı məruzə bu sahədə aparılan mürəkkəb, nadir əsərlərdən sayılır və adətən müvafiq sahənin mütəxəssisləri tərəfindən böyük maraqla qarşılanır.

– Siz dünya üzrə seçilən 24 texniki məqalədən birinin müəllifi oldunuz. Məqalənizdə hansı məsələlərdən bəhs olunur?

– Məlum olduğu kimi, uçuş aparatlarının mühərrikləri, o cümlədən raket mühərrikləri kifayət qədər mürəkkəb texniki sistemlərdir. Belə mühərriklərin əsas xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, onların yaratdığı dartı qüvvəsi bir neçə yüz ton kütləyə malik uçuş aparatını fəzada, yəni atmosferdə və kosmik fəzada daşıma

ru nəticələr versin. Qeyd etmək istəyirəm ki, planetlararası kosmik uçuşlar üçün perspektiv raket mühərriklərinin “metan-oksigen” yanacaq cütü əsasında qurulması nəzərdə tutulur.

Bu istiqamətdə aparılan elmi tədqiqat işləri çox məhduddur və ya mətbuata açıq şəkildə verilmir. “Propulsion and Energy” forumu reaktiv mühərriklər sahəsində tədqiqatları aparın beynəlxalq tədbirdir. Burada dünyanın müxtəlif universitetlərindən və tədqiqat mərkəzlərindən gələn alimlər özlərinin ən son nailiyyətlərini təqdim edirlər. Tərəfimizdən təqdim olunan məruzə və orada göstərilən nəticələr təşkilat komitəsi tərəfindən bəyənilib və forumda iştirak etmək üçün dəvət göndərilib. Hesab edirəm ki, belə mötəbər tədbirdə iştirak və dövlətimizi təmsil etmək hər bir Azərbaycan gəncinin arzusudur. Ümid edirəm ki, aerokosmik mühərriklər sahəsində mötəbər forumda ölkəmizi layiqincə təmsil edəcəyəm.

– Elmi axtarışlarınızın ölkəmiz üçün prioritetliyi barədə nə deyə bilərsiniz?

– Sizə məlumdur ki, hörmətli Prezidentimizin müvafiq sərəncamları ilə yaradılmış “Azərkosmos” QSC hazırda peyklərin buraxılması və istismarı ilə, o cümlədən bu sahədə Milli Aviasiya Akademiyası ilə birlikdə müvafiq kadr potensialının yetişdirilməsi istiqamətində ciddi fəaliyyət göstərir. Hesab edirəm ki, “Azərkosmos”un nəzdində raket texnikası və mühərrikləri istiqamətində müvafiq bölmələrin və ya qurumun yaradılması yaxşı olardı. “Azərkosmos”un və MAA-nın potensialı bunu həyata keçirməyə imkan verir. Əlavə olaraq demək istəyirəm ki, mənim bir tədqiqatçı kimi formallaşmağmda MAA-nın professor-müəllim heyətinin böyük rolu var.

Ümid edirəm ki, yaxın gələcəkdə bu arzular reallaşacaq. Bunun reallaşmasının ən böyük nəticəsi ondan ibarət olacaq ki, gənc alimlərimiz aerokosmik sahədə beynəlxalq arenada öz sözlərini deyə bilsinlər və mən buna varlığım ilə inanıram. Qarşılaşdığım görüşlər əsasında deyirəm ki, Azərbaycanla belə gənclər çoxdur.

– Mövcud dünya çağırışları mühəndislik sahəsinin prioritetini artırır. Sizcə, müasir reallıq dövründə gənclər daha çox hansı ixtisaslar dalınca getməlidir?

– Tamamilə razıyam. Hazırda dünyada gedən texnoloji və elmi irəliləyişlər mühəndislik sahələrinin prioritetini artırır. Sadəcə olaraq, mən seçim edərkən ixtisasıma prioritet nöqteyi nəzərindən deyil, bir az hissiyat nöqteyi nəzərindən yaxınlaşmışdım. Mən belə düşünürəm ki, hər bir individual öz sevdiyi və özünü inandıracaq işlə məşğul olmalıdır. Hər bir insan öz sevdiyi bir işlə məşğul olarsa, o işə canını qoyar və ruhu ilə sevər. Bu da, öz növbəsində, onun bu işdə ən güclü olmağına yol açar. Bundan əlavə, çox sevdiyim bir insan həmişə deyirdi ki, “Nə işlə məşğul olursan ol, çalış öz sahəndə ən mükəmməl olasan”. Mən erkən uşaqlıq vaxtlarımdan özümlə uçuş aparatlarının arasında görmüşəm, ona görə də ixtisas seçməyim üçün mənim üçün bu işdir. Əgər dünyada hazırda gedən texnoloji prosesləri nəzərə alsaq, bir az başqa nöqteyi nəzərdən yanaşmaqla bəlkə. Məsələn, Yer kürəsini düşünün. Bu, ucu-bucağı bəlli olmayan fəzada hərəkət edən, bizə görə böyük, digər kosmik cisimlər ilə müqayisədə isə nəzərə alınmaz dərəcədə kiçik, öz daxilində müəyyən səviyyədə bir resurs olan sferadır. İnsanların sayı get-gedə artır və resurslar böyük sürətlə istifadə olunur. Bu da bir gün bizim resursları Yer üzündə deyil, artıq xarici kosmos çərçivəsində axtarmamıza gətirib çıxaracaq. Bu və digər səbəblərdən aerokosmik mühəndislik ixtisasının prioriteti artır. Bundan əlavə, hamımızın bildiyi kimi, hazırda dünya

“ağıllı” texnologiyalara üstünlük verir. Süni intellekt, robot texnologiyaları, neyron struktur və şəbəkələr və s. kimi prioritetli mövzu və təbii qüvvələrə ehtiyac artır. Ona görə də deyirəm ki, hər bir ixtisas və istiqamət bəşəriyyət üçün çox vacibdir. Sadəcə hər bir individual nə ilə məşğul olmaq istədiyini və özünü nəyin içində hiss etdiyini gözəl dərk etməli və arzularının dalınca getməlidir.

– Gənclərin elmi tədqiqatlara cəlb olunması və bu işdə Dövlət Proqramlarının rolunu necə qiymətləndirirsiniz?

– İlk növbədə, qeyd etmək istəyirəm ki, bu işdə Dövlət Proqramlarının rolu çox böyükdür. Dövlət proqramları məhz azərbaycanlı gənclərin yüksəkixtisaslı mütəxəssislər kimi hazırlanmasına, onlarda tədqiqatçılıq ruhunun inkişaf etdirilməsinə, həm də ölkəmizin ali təhsil sisteminin rəqabətqabiliyyətliliyinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Belə bir şərait gənclər arasında rəqabət yaradır. Orta məktəbdə təhsil aldığı zamanlarda gələcəyim haqda çox böyük arzularla yaşadım və bunun üçün çox böyük əziyyət çəkdim. Bir gün Türkiyənin belə güclü ali təhsil müəssisəsinə qəbul olub, orda təhsil alacağım ağıllımdan ucanımdan belə keçməzdi. Lakin bütün nəticə və göstəricilərimin sayəsində MAA-nın və Təhsil Nazirliyinin dəstəyi ilə hər şey gerçəkləşdi. Buna görə Təhsil Nazirliyinə dərin təşəkkürümü bildirirəm.

Gənclərin elm-tədqiqat sahəsinə cəlb olunması ilə əlaqədar isə cavab vermək bir o qədər də asan deyil. Respublikamız hazırda çox inkişaf edib və günü-gündən də böyük sürətlə inkişaf etməkdə davam edir. Hər bir fərdin öz işi ilə məşğul olmağına şərait yarada bilən sonsuz sayda resurs var. Bütün imkanlar yaradılıb. Əvvəllər elmi-tədqiqat işinə həqiqətən marağı olan insanlar az idi. İndi isə şəxsi müşahidələrimə görə, elm-tədqiqat sahəsinə gənclərdə olan maraqlar artıb, bu da dövlətin inkişafı ilə bağlıdır. Burada düşünürəm də böyük rol oynayır. Azərbaycan Respublikası SSRİ-nin tərkibindən yeni-yeni ayrılan zaman maraqlar o qədər də güclü deyildi. Çünki insanlarda belə bir düşüncə var idi ki, elmdə nə gələcək var, nə də mədəniyyət. Həqiqətən də, SSRİ zamanında elmlə məşğul olan insanlar təxminən qeyd etdiyim vəziyyətdə idilər və onlara demək olar ki, böyük dəyər verilmirdi. Yalnız, hazırda insanlar təkrar dərk etməyə başladılar ki, bu həyatda istənilən bir şey elmin üzərində qurulub və bizim bu gün istifadə etdiyimiz hər şey – smartfonlar, noutbuklar, peyk antenaları, avtomobillər, təyyarələr və s. elmi tədqiqat işlərinin nəticələridir. Ona görə zamanla insanların elm və elmi-tədqiqat sahələrinə olan maraqları get-gedə artır. Məncə, bir göz qırpmında gənclərin hamısını elm-tədqiqat sahəsinə cəlb etmək mümkün deyil, belə bir adaptasiyaya imkan yaradacaq üsul da yoxdur. Lakin zamanla, dünya inkişaf etdikcə, mən belə düşünürəm ki, ildən-ilə gənclərin elmi sahələrə olan marağı getdikcə artacaq. Sadəcə zaman və tərəqqinin axarına buraxmaq lazımdır. Elm-tədqiqat sahəsi elə bir sahədir ki, insan bu sahəyə xarici effektin nəticəsində deyil, öz ürək rızası və hissiyatı ilə, dünya üzrə hazırda gedən proqresi hiss edərək girməlidir.

– Gələcək planlarınız barədə nə deyə bilərsiniz?

– Gələcək planlarım gəldikdə onu həyat göstərəcək. Amma onu demək istəyirəm ki, həyat və elmi fəaliyyətimdə həmişə çalışacağam ki, belə elmi forumlarda və tədbirlərdə Azərbaycan və Azərbaycan dövləti daha tez-tez eşidilsin. Bizim xalqımız riyaziyyat və fizika elmləri sahəsində çox istedadlıdır. Bu əsas göstəricidir.

İnşallah, dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyevin elmin inkişafına göstərdiyi diqqət və dəstəyini, çəkdiyi böyük zəhmətin nəticəsini tezliklə görəəcəyik. Son koronavirus pandemiyasının dünya iqtisadiyyatına vurduğu zərbələrin nəticələri göstərir ki, gələcək elm və texnologiyandır.

Biz də öz növbəmizdə N.Abdullanın qarşıdan gələn NASA forumunda ölkəmizi və Azərbaycan elmini yüksək səviyyədə təqdim etməsi üçün ona böyük uğurlar arzu edirik.